

En ny era för det europeiska forskningsområdet

2020/21:FPM25

Utbildningsdepartementet

2020-11-03

Dokumentbeteckning

COM(2020) 628

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. En ny era för det europeiska forskningsområdet

Tidigare faktapromemorior i ämnet: 2006/07:FPM77; 2011/12:FPM170; 2014/15:FPM4

Sammanfattning

Europeiska kommissionen har den 30 september 2020 presenterat ett förslag med en ny vision för ERA (Europeiska Forskningsområdet) som består av fyra strategiska mål. För att uppnå målen föreslår kommissionen 14 åtgärder som ska genomföras i samarbete med medlemsstaterna och intressenter enligt en uppdaterad färdplan för ERA. Syftet med den nya visionen är att säkerställa att ERA är anpassat för framtidens samhälleliga, digitala, ekologiska och ekonomiska utmaningar.

Regeringen välkomnar kommissionens meddelande om ERA. Enligt regeringen är ERA ett viktigt politiskt projekt för EU:s konkurrenskraft och förmåga att möta olika samhällsutmaningar och bidra till att nå målen i Agenda2030 och klimatarbetet.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

ERA är en vision om ett enat forskningsområde med ett fritt flöde av forskare och vetenskaplig kunskap i Europa som beslutades vid Europeiska rådet i Lissabon år 2000. I ERA finns tre delar som tillsammans ska stärka Europas konkurrenskraft och vara stöd för att Europa ska vara ett ledande

kunskapsbaserat samhälle: en europeisk inre marknad för forskning, innovation och teknologi, där forskare, metoder och kunskaper kan röra sig fritt; en effektiv koordinering på europeisk nivå av nationella och regionala forsknings- och innovationsaktiviteter, program och policyåtgärder; samt initiativ genomförda och finansierade på EU-nivå.

Europeiska rådet beslutade vid sitt möte i februari 2011 att ERA skulle vara förverkligat år 2014. En första lägesrapport kom i september 2013 då kommissionen konstaterade att ERA ännu inte genomförts fullt ut.

Rådslutsatser om ERA från februari 2014 tog sin utgångspunkt i kommissionens lägesrapport från 2013. I rådslutsatserna inbjöds medlemsstaterna och kommissionen, genom samarbete inom kommittén för det europeiska forskningsområdet och innovation (ERAC) att ta fram en färdplan med strategiska målsättningar för det fortsatta arbetet inom ERA.

Vid Konkurrenskraftsrådet (KKR) i maj 2015 antogs rådslutsatser om en färdplan för ERA 2015–2020. I december samma år antogs rådslutsatser om översyn av ERA:s rådgivandestruktur var tredje år. 2018 presenterades den första översynen och den konstaterade att ERA i stort fungerade väl samt gav ett både ekonomiskt och socialt mervärde i Europa. 2019 beslutade regeringen om en nationell färdplan för ERA 2019–2020.

Under 2019 tog den rådgivande kommittén ERAC, som samlar både kommissionen och medlemsstaterna, fram ett underlag om det framtida ERA från 2021 och framåt vilket blev en startpunkt för kommissionens arbete med meddelandet. Under det arbetet konsulterades även ett antal aktörer och representanter för olika forskningssektorer.

1.2 Förslagets innehåll

För att säkerställa att ERA är anpassat för framtidens utmaningar föreslår kommissionen en ny vision baserad på fyra strategiska mål som ska uppnås i partnerskap med medlemsstaterna. Det fjärde målet består i att fördjupa ERA i befintliga prioriteringar, medan de andra tre målen ska utvidga ERA genom nya prioriteringar. För att uppnå målen föreslår kommissionen 14 åtgärder som ska genomföras i samarbete med medlemsstaterna och intressenter enligt en uppdaterad färdplan för ERA.

- i. Prioritera investeringar och reformer: för att påskynda den gröna och digitala omvandlingen och öka konkurrenskraften samt återhämtningens takt och omfattning. Detta kräver bättre analys och bevis som innefattar att förenkla och underlätta samspelet mellan nationella och europeiska system för Forskning och Innovation (FoI). Principen om excellens, vilken innebär att de bästa forskarna med de bästa idéerna i en ansökan för en utlysning får finansiering, förblir hörnstenen för alla investeringar inom ERA.

1. Kommissionen föreslår att samtliga medlemsstater bekräftar EU:s investeringsmål inom forskning och utveckling (FoU) på 3% av EU:s BNP och uppdaterar det för att återspegla EU:s nya prioriteringar, inklusive ett nytt mål på 1,25% av EU:s offentliga BNP-insats som ska uppnås av medlemsstaterna senast 2030 på ett EU-samordnat sätt för att uppmuntra och stimulera privata investeringar.
 2. Kommissionen kommer att stödja medlemsstaterna i samordningen och prioriteringen av nationell FoU-finansiering och reformer genom dialog och det europeiska forskningsområdets särskilda forum för omställning. Detta forum kommer att göra medlemsstaternas gemensamma insatser mer målinriktade, för att frivilligt anslå 5% av de nationella offentliga FoU-medlen till gemensamma program för europeiska partnerskap senast 2030.
- ii. Förbättra tillgången till excellens: mot mer excellens och starkare FoI-system i hela EU, där god praxis sprids snabbare. Medlemsstater som är villiga att vidta åtgärder i sitt FoI-system för att främja excellens bör stödjas genom särskilda åtgärder inom EU:s ramprogram för forskning och innovation Horisont Europa samt kompletterande strategier för smart specialisering inom sammanhållningspolitiken.
3. Kommissionen föreslår att medlemsstaterna som ligger efter EU:s genomsnittliga FoU-investeringar i förhållande till BNP ska höja sina totala investeringar i FoU med 50% de närmaste fem åren. Kommissionen kommer att stödja medlemsstaternas ansträngningar att reformera sin FoI-politik, genom att även erbjuda tekniskt stöd för detta ändamål. Kommissionen kommer att underlätta samordning av och stödja nationella och europeiska program och bidra till genomförandet av återhämtningspaketet.
 4. Kommissionen föreslår att det inrättas ett särskilt arbetsflöde i det europeiska forskningsområdets forum för omställning för att (i) främja och övervaka tillgången till excellens för forskare och institutioner från länder som omfattas av bredare deltagande, med stöd från sammanhållningsfonden, (ii) stödja medlemsstaterna i att bättre integrera forskare i strategier för smart specialisering i samarbete med industrin, samt (iii) hjälpa medlemsstaterna att utforma åtgärder för att stödja forskare i länder som omfattas av bredare deltagande med att förbättra sina färdigheter för excellens på arbetsmarknaden. Detta bör i synnerhet främja ökad kvalitet i deras FoI-system. Medlemsstater som ligger efter EU-genomsnittet på högt

citerade publikationer bör minska klyftan till EU-genomsnittet med minst en tredjedel under de kommande fem åren.

2020/21:FPM25

iii. Omsätta FoI-resultat i ekonomin: genom att inrikta FoI-strategier på att främja våra ekonomiers och samhällets motståndskraft och konkurrenskraft. Detta innebär att säkra Europas ledarskap i den globala konkurrensen om teknik, samtidigt som förutsättningarna för investeringar i forskning och utveckling av företag förbättras, liksom utnyttjandet av ny teknik samt bättre upptag av forskningsresultat i ekonomin och samhället i stort.

5. Kommissionen kommer, i samarbete med medlemsstaterna och intressenter, att stödja genomförandet av EU:s nya industristrategi som antogs i mars 2020, genom att tillsammans utveckla industriella teknikfärdplaner före 2022. Detta för att samordna och sammankoppla centrala partners inom Horisont Europa till industriella ekosystem för att säkerställa givande samarbete och att forskningsresultaten sprids och införs snabbare i ekonomin.

6. Kommissionen kommer att utveckla och testa en nätverksram till stöd för FoI-ekosystem i EU genom att bygga på befintliga strukturer och nätverk. Detta för att stärka excellensen och maximera värdet av produktionen, spridning och användning av kunskap senast 2022.

7. Kommissionen kommer att uppdatera och utveckla vägledande principer för att tillvarata kunskap och en uppförandekod för smart användning av immateriella rättigheter senast i slutet av 2022, inklusive att underlätta genomförandet av det enhetliga patentet, för att säkerställa tillgång till ett effektivt och överkomligt skydd av immateriella rättigheter.

iv. Fördjupa det europeiska forskningsområdet: att främja ytterligare insatser för den fria spridningen av kunskap i ett uppgraderat, ändamålsenligt och effektivt FoI-system, särskilt genom att gå från en strategi för samordning mot en djupare integration med nationell politik. ERA ska fortsätta att främja ändamålsenliga ramvillkor och inkludering och bidra till att utveckla de färdigheter som forskare behöver för spetsforskning och sammanföra alla relevanta aktörer i Europa, inklusive inom utbildning, yrkesutbildning och arbetsmarknad.

8. Kommissionen kommer i slutet av 2024, i samarbete med medlemsstaterna och forskningsorganen, att tillhandahålla en

verktygslåda för stöd till forskarkarriärer med följande komponenter: (i) en kompetensram för forskare; (ii) ett rörlighetssystem för att främja mer mobilitet mellan industri och akademi; (iii) särskild fortbildning inom Horisont Europa; samt (iv) en gemensam portal. Verktygslådan ska leda till en plattform för forskarkompetens.

9. Kommissionen kommer genom Horisont Europa att lansera en plattform för fri tillgång till kollegial granskad forskning, analysera upphovsrätt för att möjliggöra delning av offentligt finansierad, kollegialt granskade artiklar utan begränsning. Dessutom ska kommissionen säkerställa ett europeiskt öppet forskningsmoln som ska erbjuda sökbara, tillgängliga, kompatibla och återanvändbara forskningsdata och tjänster (Web of FAIR); samt uppmuntra till att öppen vetenskaplig forskning genom att förbättra systemet för utvärdering av forskning.
10. Kommissionen kommer, tillsammans med medlemsstaterna, att stödja European Strategy Forum on Research Infrastructures (ESFRI) arbete mot ett ekosystem för forskningsinfrastrukturer i världsklass, med fokus på ett bredare spektrum av EU:s politiska prioriteringar och förbättra ekosystemets styrning för verksamheten före slutet av 2021. Dessutom ska kommissionen upprätta en ny styrningsstruktur för teknikinfrastukturer.
11. Kommissionen kommer tillsammans med medlemsstaterna, genom styrorganen för europeiska utbildningsområdet och ERAC, att utveckla en färdplan för åtgärder som ska skapa synergier mellan högre utbildning och forskning, med utgångspunkt från universitetens dubbla roller och ansvar.
12. Kommissionen kommer att föreslå, i linje med målen för Horisont Europa, att från och med 2021 utveckla inkluderande jämställdhetsplaner med medlemsstaterna och intressenter för att främja EU:s jämställdhetsarbete inom FoI.
13. Kommissionen kommer att med medlemsstaterna och berörda parter organisera europeiska vetenskapskampanjer riktade mot medborgarna för att öka medvetenheten, nätverkande samt Crowdsourcing-plattformar och europaomfattande hackatonevenemang, särskilt inom ramen för Horisont Europa. Kommissionen kommer att utveckla bästa praxis, tillsammans

med medlemsstaterna, för att öppna upp och tillgängliggöra vetenskap och innovation för medborgare, med ett särskilt fokus på ungdomar.

2020/21:FPM25

14. Kommissionen kommer att bygga på lärdomarna från den strategiska planeringsprocessen för Horisont Europa och tillsammans med medlemsstaterna utveckla en strategi för att fastställa och genomföra strategiska prioriteringar som uppfyller ERA-agendan genom europeiska forskningsområdets forum för omställning och genom en pakt för FoI i Europa. Pakten syftar till att fördjupa genomförandet av de nya ERA-målen, fastställa gemensamt överenskomna värden och principer, samt ange de områden där medlemsstaterna gemensamt kommer att utveckla prioriterade åtgärder. Det kommer att ha formen av ett icke-bindande initiativ.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Meddelandet innehåller inga konkreta förslag till lagstiftning. Medlemsstaterna bjuds istället in att inom de prioriterade områdena se över och avlägsna eventuella nationella hinder för förverkligandet av ERA.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Inga budgetära konsekvenser förutses.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar kommissionens meddelande om ERA och att kommissionen presenterar ett förslag för att utveckla ERA samt att excellensprincipen är fortsatt central. Regeringen anser att ERA är ett viktigt politiskt projekt och utvecklingen av ERA är av stor betydelse för EU:s konkurrenskraft och förmåga att möta olika samhällsutmaningar. Regeringen anser att förslagen i meddelandet bidrar till att utveckla arbetet med framtida ERA och välkomnar strukturen kring fyra strategiska mål som kan komma att underlätta uppföljning och utvärdering av arbetet. Regeringen stöder ansatsen om att ERA ska främja synergier mellan FoI-politiken och industripolitiken respektive utbildningspolitiken.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Ej kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

2020/21:FPM25

Ej kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Inget remissförfarande har genomförts.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Artikel 179 anger att unionen ska ha som mål att stärka unionens vetenskapliga och tekniska grund genom att åstadkomma ett europeiskt forskningsområde med fri rörlighet för forskare, vetenskapliga rön och teknik.

Artikel 182.5 anger att Europaparlamentet och rådet ska föreskriva nödvändiga åtgärder för att genomföra det europeiska forskningsområdet.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Ingen lagstiftning på EU-nivå föreslås utan medlemsstaterna bjuds in att inom ramen för nationell kompetens förändra sina nationella regelverk.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Det tyska ordförandeskapet har tagit fram utkast till rådslutsatser som svar på meddelandet med målsättningen att dessa ska antas på Konkurrenskraftsrådet (KKR) den 27 november 2020.

4.2 Fackuttryck/termer

Hackatoneevenemang – en form av crowdsourcing som involverar flera människor eller lag som träffas för att inspireras av varandras färdigheter i att skriva kod och bidra med lösningar till praktiska problem.